

УДК: 73.037(=163.42)(045)

<https://doi.org/10.31652/978-617-UAWCS-2025.34>

Т.М.Зіненко

Національний університет «Полтавська політехніка

імені Юрія Кондратюка»

м.Полтава

tezinenko@gmail.comab.Zinenko_TM@nupp.edu.ua

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ХУДОЖНЯ КЕРАМІКА У СВІТОВИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ: ЗДОБУТКИ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. У статті піднімаються питання присутності українських художників-керамістів у світовому арт-процесі: участь у виставках, резиденція, мистецьких проєктах, творчих спілках та міжнародних організаціях. Аналізується творчість окремих художниць: Олеся Дворак-Галік, Валентина Бєро, Єлизавета Портнова та їх твори, розглядається діяльність з популяризації українського мистецтва та української культури в часи російсько-української війни.

Ключові слова: сучасне мистецтво, художня кераміка, українські художники-керамісти.

Abstract. The article raises the issues of the presence of Ukrainian ceramic artists in the world art process: participation in exhibitions, residencies, art projects, creative unions and international organizations. The creation of individual artists: Olesya Dvorak-Galik, Valentina Bero, Elizaveta Portnova and their works is analyzed, and the activities to popularize Ukrainian art and Ukrainian culture during the Russian-Ukrainian war are considered.

Keywords: contemporary art, art ceramic, Ukrainian ceramic artists.

Розглядаючи художню кераміку як рівноправний вид мистецтва, що збагачує сучасну образотворчість палітрою нових виражальних засобів, слід зосередитися на впливі українських художників на цей процес, на тому внеску, який зробила і робить когорта керамістів у популяризації української ідентичності у світі. Йдеться про участь митців у престижних міжнародних конкурсах, резиденціях та симпозиумах, організації мистецьких виставок за кордоном. Особлива активізація цього процесу спостерігається з початком російсько-української війни і піднесенням інтересу світової спільноти до культури народу, який вже впродовж трьох років протистоїть найбільшій ядерній потузі. Проблема полягає також у тому, що чимало українських художників-керамістів змушені були залишити свої домівки і майстерні, які залишилися на тимчасово окупованих територіях чи у районі активних бойових дій. Так з 2014 року за кордоном працюють художниці з Донецька Валентина Бєро, Наталія Зубань, Яніна Міронова; також виїхали з Києва Ліза Портнова, З Чугуєва Олександр Мірошніченко, з Конотопа Юрій Мусатов. Дослідження трансформаційних змін їх творчості в умовах війни поза межами України є предметом окремого дослідження. У даній статті зроблено аналіз особливостей презентації сучасної української художньої кераміки в світі та з'ясування ролі у цьому процесі трьох українських художниць-керамісток, членів Міжнародної академії кераміки: Олеси Дворак-Галік, Лізи Портнової і Валентини Бєро.

Коло дослідників сучасної української кераміки склалося в основному зі співробітників наукових установ, музеїв університетів та мистецьких академій. Провідними дослідниками є доктори та кандидати мистецтвознавства (Т. Кара-Васильєва, О. Голубець, З. Чегусова, В.Хижинський, Р. Шмагало, О.Школьна, А. Ожога-Масловська, О.Корусь, О.Клименко, Г.Івашків, Г. Істоміна та інші). Значний внесок у справу дослідження учасної кераміки вносять науковці Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному під керівництвом О. Пошивайла (Л. Метка, Н. Матвійчук, О. Ликова, Л. Окара). Час від часу звичне коло досліджень доповнюється практикуючими художниками, їх внесок, особливо у питання технологічних особливостей величезний (О. Перець, Д. Коршунов, І. Гуржій). У плані інтеграції української кераміки у світовий мистецький простір,

джерелами даної статті є інтерв'ю з художниками, дослідження членів Міжнародної академії кераміки у Женеві (ІАС-АІС).

Метою даної статті є визначення ролі і місця української кераміки в сучасних світових інтеграційних процесах на прикладі творчої діяльності контрентних художниць.

Презентація досягнень української кераміки на світовій арені прододиться декількома шляхами: виступи з доповідями на Міжнародних конгресах (50-й конгрес ІАС у Швейцарії (2022), 51-й конгрес ІАС у Португалії (2024); публікації українських науковців та художників у закордонних наукових та науково-популярних виданнях; мистецькі виставки та проєкти («Impressions on a Brick» Відень, Австрія 2023); участь у резиденціях кераміки у США, Данії, Швеції, Іспанії, Норвегі.

Проєкт «Міні-ЦеГлина 2023» («Impressions on a Brick») було презентовано у австрійській столиці Відні в лютому-березні 2023 року з ініціативи художниці, кураторки і галеристки, слена Міжнародної академії кераміки Олесі Дворак-Галік за підтримки українських дипломатів. Він мав на меті не тільки показ сучасного українського мистецтва кераміки, а й спілкування з глядачами, він став як «.місток між внутрішнім світом митецьких думок та зовнішнім світом спостерігача. Митці вирішили використати цеглини як полотно, де відобразили свої внутрішні переживання та емоції. Кожна цеглина має свою унікальну історію, яка звертається до серця кожного відвідувача» [2]. Започатковано його було київською галереєю «ЦеГлинаАрт», тобто сама назва має відповідну двоїсту сутність цеглини і ЦеГлини: «...це гра слів, що вказує на матеріал і твори, що представлені в експозиції [2]. Загалом, 29 художників стали творцями незвичайної експозиції, коли у формі звичайнісінької цеглини було закладено філософські роздуми, історії про виживання та надію в складні воєнні часи; акумульовані авторами в глині розповіді про загальне і індивідуальне; спільне і особисте; загальнолюдське і регіональне відображення світу. Проєкт також включав зустрічі з митцями та обмін досвідом між українськими та австрійськими керамістами. На відкритті виставки особливого колориту додав виступ талановитого квартету української молоді «Terlis».

Іл. 1. Фрагмент відкриття проєкту «Міні ЦеГлина» у культурному центрі «Маркгоф» (Відень, Австрія). Фото: Посольство України у Австрії та Інна Кравченко

Іл. 2. Афіша-постер до виставки. Фото: Ruslana Krishevskaya/Facebook

Таким чином, колективний проєкт «Міні ЦеГлина-2023» у Відні продемонстрував європейському глядачеві силу і незламність українського духу.

У той же час, окремі художники також демонструють внутрішню сійкість і силу протидіяти обставинам іноді за допомогою несподіваних алегоричних прийомів. Так потомственна художниця з Донецька Валентина Бєро, що на протязі десятиріччя змушена була двічі втікати від війни, звертається до образу котів як символу затишку, спокою та втраченої домівки... У шведському містечку Броммала, в арт резиденції «Ifo Center» у квітні-травні 2023 року відбулася її персональна виставка «Мікс», яка отримала таку назву не тільки через використання художницею різних матеріалів: кераміки, скла, металу, дерева, а й суміш нових ідей зі старими, що давно чекали на свою реалізацію.

Іл. 3. Українська художниця Валентина Бєро на персональній виставці «Мікс» виставці у Швеції. Фото Укрінформ, 2023.

«З початком війни у 2014 році, – розповідає художниця, – мені довелося виїхати з мого рідного міста Донецька. Відтоді у мене не було можливостей для нормального творчого розвитку – я не мала доступу до дому, до майстерні, але я вперто присвячувала весь свій час роботі з мистецтвом та професійному зростанню, представляючи Україну у світі. Наприклад, у 2019 році я стала першою українською художницею, яку відібрали у конкурсі та запросили у «Guest Artist Residence» до всесвітньо відомої артрезиденції при музеї кераміки в Shigaraki Ceramic Cultural Park в Японії. Якщо озирнутися назад, то дивовижно, скільки вдалось зробити за ці роки в такій життєвій ситуації. Три роки я одна у Львові, місті на іншому кінці України, робила капітальний ремонт в орендованій майстерні, але в лютому 2022 року мені

знову довелося покинути все і вдруге втікати від війни. Велика подяка всім за підтримку українців і велика подяка Artist at Risk, SWAN та Національній асоціації шведських мистецьких асоціацій, які підтримали мою артрезиденцію та виставку в «Ifo Center» [4]. За її словами, у Швеції дуже гарна система підтримки місцевих художників, в них є чому навчитися. Тож мисткиня радо поділиться досвідом з тими, хто хоче поліпшити систему розвитку та підтримки культури в Україні.

Ще одна арт-резиденція у польському місті Вроцлавеку завершилася для Валентини Бєро також відкриттям художньої виставки з романтичною назвою «Крихкість керамічної душі» (грудень 2024- січень 2025).

Іл.4. Афіша виставки Валентини Бєро «Крихкість керамічної душі»

Роботи на виставці присвячені дослідженню польського міста, відомого виробництвом влоцлавського фаянсу, його мешканцям. Вони виконані у відповідності до головній теми творчості художниці – людина та її внутрішній світ. Валентина Бєро створює з 2005 року монументальну керамічну скульптуру в публічному просторі різних міст світу. І основна увага завжди людині з її унікальним характером (Іл. 5).

Іл. 5 Фрагмент виставки Валентини Бєро «Крихкість керамічної душі» (Влоцлавек, Польща, 2024). Фото зі сторінки Валентини Бєро в Фейсбук.

Творчість художниці-керамістки Єлизавети Портнової неодноразово відзначалася найвищими мистецькими нагородами як в Україні так і за її межами. І нова перемога на Міжнародному конкурсі у Міно (Японія) підносить не тільки творчий талант мисткині, а й показує світу непересічний погляд на сучасну кераміку. Її твір "Піч" (іноді його називають "Вепр, Що кричить" (Іл. 7))

Іл. 6. Фото: Facebook| Посольство України в Японії/Embassy of Ukraine in Japan/在日ウクライナ大使館

«Вітаємо українську керамістку Єлизавету Портнову зі здобуттям гран-прі на міжнародному трієнале з кераміки в Японії! Міжнародний фестиваль кераміки Міно в префектурі Гіфу проводиться в Японії з 1986 року і об'єднує під своїм дахом видатних керамістів з усього світу. Цьогоріч робот української мисткині «The Kiln» (укр. «Піч») було обрано найкращою серед більш ніж 200 робіт!», – йдеться в повідомленні українського посольства у Японії [6].

Іл. 6. Єлизавета Портнова, «The Kiln», 2024 (глина, ліплення, авторська техніка).
Фото зі сайту українського посольства в Японії.

Таким чином, діяльність українських художників-керамістів у світовому контексті неухильно доводить, що українському мистецтву притаманна органічна єдність традицій і відкритість до новацій, що дозволяє митцям володіти яскравою, барвистою і неповторною художньою мовою, у якій українська ідентичність виступає головним лейтмотивом. Прикметно, що усі три художниці, про яких йдеться у даній статті, є членами Міжнародної академії кераміки в Женеві, що об'єднує художників-керамістів, кураторів, музейників, мистецтвознавців у єдиному пориві, щоб зробити світ красивішим і довести красу кожної культури саме через її неповторність та унікальність. Головними засобами популяризації сучасного українського мистецтва були і залишаються групові мистецькі проекти та персональні виставки. Але участь у симпозіумах та робота у арт-резиденціях також сприяє поглибленню і зміцненню міжособистісних зв'язків між художниками і спричиняє живе зацікавлення українською культурою загалом.